

Кириленко Ольга Павлівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

Романчук Ігор Богданович
ст. гр. ФПФМ-11, ТНЕУ

ФІНАНСОВІ НАСЛІДКИ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У 2014 р. була ухвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Прийняття даної концепції було спричинено нагромадженням низки проблем у сфері місцевого самоврядування, які потребують найшвидшого розв'язання. Як зазначено у документі, система місцевого самоврядування виявилася неспроможною задовольняти потреби суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації та захисту прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [1].

Реалізація Концепції сприятиме утворенню об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення. Крім того, реформа повинна позитивно відобразитися на соціально-економічному становищі територіальних громад і регіонів, сприяти стимулюванню економічного розвитку територій у результаті удосконалення механізмів впливу органів місцевого самоврядування на визначення пріоритетів місцевого економічного розвитку.

Започаткована згідно Концепції реформа передбачає формування адміністративно-територіального устрою, який має складатися з трьох рівнів:

- 1) базовий (адміністративно-територіальні одиниці - громади);
- 2) районний (адміністративно-територіальні одиниці - райони);
- 3) регіональний (адміністративно-територіальні одиниці – Автономна Республіка Крим, області, м. Київ і Севастополь) [1].

Станом на початок квітня 2019 в Україні створено 888 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), в яких проживає понад 9 мільйонів людей. Серед цих громад – 24 міста обласного значення, які об'єдналися із сусідніми сільськими та селищними радами. До п'ятірки регіонів-лідерів у

реалізації завдань децентралізації є: Житомирська, Запорізька, Дніпропетровська, Чернігівська та Хмельницька області [2].

Процес добровільного об'єднання громад заохочується з боку держави за допомогою багатьох інструментів та стимулів. Зокрема, ОТГ отримують з державного бюджету субвенцію на розвиток інфраструктури. Обсяг субвенції щорічно розраховується за формулою, яка враховує кількість сільського населення об'єднаної громади та площу її території. Таким чином, чим більша громада, тим більшим є обсяг інфраструктурної субвенції. Як позує аналіз, більшість ОТГ у вигляді коштів субвенції одержали значний фінансовий ресурс для соціально-економічного розвитку своєї території. Багато з таких громад чи не вперше за майже 30 років відремонтували і побудували нові заклади соціальної інфраструктури, спортивні, культурні об'єкти, дороги, водогони, закупили комунальну техніку тощо. Отже реформа децентралізації влади дала новий поштовх для розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Одночасно з процесом децентралізації держава проводить секторальні реформи – в освіті, охороні здоров'я, у сфері архітектурно-будівельного контролю і наданні адміністративних послуг, в соціальній політиці, управлінні земельними ресурсами тощо.

Якщо розглядати фінансові аспекти децентралізації, то слід зазначити наступні позитивні зрушення [2]. Перш за все, за роки реформи відбувається стабільне зростання частки власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України у ВВП з 5,1% у 2014 р. до 6,6% у 2018 р. і до 6,8%, згідно прогнозів, у 2019 р. Таким чином, обсяг власних доходів загального фонду місцевих бюджетів у 2019 р. має досягти 267 млрд грн, що у 3,9 рази більше ніж у 2014 р. (68,6 млрд грн).

За два місяці 2019 року власні доходи місцевих бюджетів України порівняно з аналогічним періодом попереднього року збільшилися на 22%, в т.ч. бюджетів міст обласного значення – на 23,6%. Слід зазначити, що такі зростаючі тенденції характерні для усього періоду проведення реформи.

Якщо розглядати відносний показник доходів місцевих бюджетів в розрахунку на 1 мешканця, то у 2019 р. вони становитимуть 1095,1 грн, податок на доходи фізичних осіб – 627,6 грн, місцеві податки і збори – 362,4 грн. В абсолютному розмірі зростання цих показників за період 2016-2019 рр. повинно відповідно становити: 2,2 рази, 2,4 рази і 2,2 рази.

Важливою характеристикою зміцнення дохідної бази органів місцевого самоврядування є посилення фіскальної ролі місцевих податків і зборів у власних доходах місцевих бюджетів України. Якщо у 2014 р. частка цих податків становила 0,7%, то на 2019 р. заплановано їх питому вагу довести до рівня 27,5%. За два місяці 2019 року порівняно з

аналогічним періодом 2018 р. надходження плати за землю зросли на 20%, єдиного податку – на 26,3%, податку на нерухоме майно – на 23,8%.

Ознакою стабільного фінансового становища органів місцевого самоврядування є зростання залишків коштів місцевих бюджетів, а також коштів на депозитах. Станом на 1.03.2019 р. залишки коштів місцевих бюджетів становили 67,6 млрд грн, в т.ч. залишки коштів бюджетів ОТГ – 6,7 млрд грн, залишки коштів бюджетів міст обласного значення – 13,3 млрд грн.

Потужним стимулом для об'єднання громад є суттєве зростання обсягів наданої їм державної підтримки для місцевого та регіонального розвитку, яка за період 2014-2019 рр. має зрости у 41,5 разів. Загалом сума державної допомоги у 2019 р. становитиме 20,75 млрд грн, з них: 0,5 млрд грн – кошти на підтримку секторальної регіональної політики; 5,0 млрд грн – субвенція на розвиток медицини у сільській місцевості; 0,75 млрд грн – кошти на будівництво спортивних об'єктів; 2,1 млрд грн – субвенція на інфраструктуру ОТГ; 7,7 млрд грн – Державний фонд регіонального розвитку; 4,7 млрд грн – субвенція на соціально-економічний розвиток. Крім того, заплановано виділення 14,7 млрд грн субвенції на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування місцевого значення. Державна фінансова підтримка громадам Тернопільської області у 2019 р. за трьома програмами (Державний фонд регіонального розвитку, субвенція ОТГ, субвенція на сільську медицину) становитиме загалом 603,2 млн грн.

Таким чином, можна зробити висновок, що процес децентралізації та об'єднання територіальних громад в Україні відбувається за фінансової підтримки держави та спрямований на формування спроможних громад з міцною фінансовою базою, де органи місцевого самоврядування матимуть змогу надавати широкий перелік якісних послуг для населення своїх громад та здійснювати їх інноваційний розвиток.

Література:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 1.02.2019 р.).
2. Децентралізація / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua> (дата звернення 1.04.2019 р.).